

Bu durum siyer ve hadis kaynaklarının teyit edilmektedir (bk. MÜRRE SERİYESİ).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzi*, II, 726-727; İbn Hişâm, *es-Sire* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Kahire 1987, IV, 269; İbn Sa'd, *et-Tabakât* (nşr. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, II, 91; Belâzürî, *Ensâb* (Zekkâr), I, 486; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 22-23; Diyarbekrî, *Târîhu'l-hamîs*, Beyrut 1283, II, 61; Nüreddin el-Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), III, 192-193; L. Caetani, *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1925, V, 181-184; M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1981, VII, 312-316.

OSMAN ÇETİN

MEYMENDİ

(الميمندی)

Ebû'l-Kâsım Şemsü'l-küfât Ahmed
b. Hasen el-Meymendî
(ö. 424/1032)

Gazneli veziri.

361 (972) yılı civarında doğdu. Babası Gazne'ye bağlı Meymend kasabasının dandir; bundan dolayı Meymendî nisbesiyle tanınır. Sultan Mahmûd-ı Gaznevî'nin süt kardeşi olup çocukluğu onunla birlikte geçmiş ve beraber eğitim görmüşlerdi. Gazneliler'in hizmetinde çalışan babası Hasan, Sebük Tegin döneminde Büst şehrinin âmili idi. Ancak vergileri zimmetine geçirdiği iddiasıyla idam edildi. Babasının bu durumuna rağmen Meymendî Gazneli sarayından uzaklaştırılmadı. Nitekim Sâmânî Emîri Nûh b. Mansûr, Mahmud'a Horasan ordusu kumandanlığını verdiği zaman (384/994) Meymendî Mahmud'un yanında münşi idi. Sultan Mahmud daha sonra da onu Dîvân-ı İnşâ ve Dîvân-ı Resâil'in başına getirmişti. Meymendî, Sultan Mahmud'un yanında derece derece yükseldi, önce müstevfî-i memâlik tayin edildi, bunun yanında Dîvân-ı Arz'ın reisliğine getirildi. Ayrıca Büst ve Ruhhac çevresinin vergilerinin tahsilıyla Horasan ülkesinin idaresinden de sorumlu olacaktı. Sultan Mahmud, Vezir Ebû'l-Abbâs Fazl b. Ahmed el-İsferâyînî'yi azlederek tutuklatmış ve IX. Hint Seferi'ne çıkarken kendi divan işlerini de Meymendî'ye bırakmıştı. Meymendî, Horasan vergilerinin tahsilinde son derece başarılı oldu ve bölge halkının takdirini kazandı. Bundan dolayı Gazneli Devleti vezirliğine tayin edildi (405/1014).

Ebû'l-Abbâs zamanında Arapça'dan Farsça'ya çevrilen divan kararları ve sul-

tanın fermanları tekrar Arapça yazılmaya başlandı. Meymendî gittikçe genişleyen Gazneli Devleti'nin işlerini başarıyla yönetti. Başarılarını kıskanan Hârizmşah Altuntaş, Emîr Ali Karîb ve diğer bazı devlet adamları ile nedîmler onu Sultan Mahmud nezdinde gözden düşürmeye çalıştılar. Sultan ile Meymendî arasında Hârizm'in ele geçirilmesinde izlenecek siyaset konusunda ihtilâf çıkınca Meymendî'nin aleyhinde çalışanlar amaçlarına ulaştılar. Meymendî görevden alınıp tutuklandı, daha sonra malları müsadere edildi. İbnü'l-Esir, Sultan Mahmud'un onu malına tamah ederek tutuklattığını, bu sırada 15 milyarı dinar değerindeki eşyasına ve parasına el koyduğunu söyler (*el-Kâmil*, IX, 309). Meymendî önce Gerdîz Kalesi'ne gönderildi, ardından Kâlıncâr Kalesi'nde hapsedildi (415/1024).

Sultan Mahmud'un ölümünden (421/1030) sonra Muhammed tahta oturmuş ve Emîr Ali Karîb'i Kâlıncâr Kalesi'ne göndererek intikam almak için Meymendî'yi istemişti. Ancak Meymendî'yi korumakla görevli Cengî onu teslim etmemişti. Mesud tahta çıkınca Cengî'ye gönderdiği bir fermanla Meymendî'yi serbest bıraktırdı ve Belh'e getirtti. Sultan burada kendisine vezirlik teklif etti. Meymendî yaşlılığını ve geçmişteki olayları ileri sürerek vezir olmak istemediyse de sultanın ısrarı üzerine görevi üstlendi ve yetkileri hususunda Mesud ile bir anlaşma yaptı. Buna göre Meymendî malî işlerde ve özellikle sultanın hassa arazileriyle ilgili Dîvân-ı Vekâlet ile Dîvân-ı Arz'ın faaliyetleri konusunda tek yetkili olacaktı. Ayrıca sâhib-i berid ile müşriflerin nâiblerini tayin yetkisi de kendisine verilecekti (8 Safer 422 / 4 Şubat 1031). Ertesi gün sultanın huzurunda Meymendî'ye vezirlik hil'ati giydirdi. Ancak anlaşmaya rağmen Mesud zaman zaman Meymendî'nin uygun görmediği bazı işleri ona yaptırmıştı. Nitekim cülûs sırasında askerlere ve devlet ileri gelenlerine dağıtılan "mâl-i bey'at" denilen hediye ve paraları geri aldırılmıştı. Mesud, Ebû Sehl ez-Zevzenî'nin teşvikiyle Hârizmşah Altuntaş'ı öldürtmek istemiş, fakat başaramamıştı. Meymendî'nin gayretiyle Altuntaş yatıştırıldı ve Gazneli Devleti aleyhine ortaya çıkması muhtemel bir hadise önlenmiş oldu. Herat'ta bulunduğu sırada 10 Muharrem 424'te (16 Aralık 1032) hastalanan Meymendî 25 Muharrem'de (31 Aralık) vefat etti.

İslâm dünyasının büyük vezirlerinden sayılan Meymendî görevindeki titizliği, ciddiyeti ve çalışkanlığı ile tanınır. Ayrıca

edip, şair ve âlimleri korur, onlara saygı gösterirdi. Muhammed b. Abdülcebbar el-Utbî'nin onun himayesine mazhar olduğu ve *Kitâbü'l-Yemînî* adlı eserini kendisine takdim ettiği bilinmektedir. Kaynaklarda Büveyhîler'in değerli veziri Sâhib b. Abbâd ile mukayese edilen Meymendî, Ferruhî-i Sîstânî ve Unsûrî gibi devrin ünlü şairleri tarafından övülmüştür. Nizâmülmülk de onu başarılı bir vezir olarak niteler ve Sultan Mahmud'a yaptığı öğütlere yer verir (*Siyâsetnâme*, s. 34, 126, 155). Ancak Bîrûnî ile Mahmûd-ı Gaznevî arasında başlangıçta görülen soğukluğun Meymendî'nin tavrından kaynaklandığı, Firdevsî'nin *Şâhnâme*'yi sunduğu Sultan Mahmud'dan beklediği ödüllü alamaması üzerine bir hicviye yazıp Gazneli sarayını terketmesine de Meymendî'nin sebep olduğu söylenir. Oğullarından Abdürrezzâk Sultan Mevdûd'un vezirliğini yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Abdülcebbar el-Utbî, *Târîh-i Yemînî* (trc. Cerbâzekânî, nşr. Ca'fer-i Şîâr), Tahran 1345 hş., s. 331, 337, 339, 343-345, 462, 468, 475, 480; Gerdîzî, *Zeynü'l-aşbâr* (nşr. Abdülhay Habîbî), Tahran 1347 hş., s. 196, 198; Muhammed b. Hüseyin el-Beyhâkî, *Târîh* (nşr. Kasım Ganî - Ali Ekber Feyyâz), Tahran 1324 hş., bk. İndeks; Nizâmülmülk, *Siyâsetnâme* (nşr. ve trc. Mehmet Altay Köymen), Ankara 1999, tercüme, s. 34, 126, 155; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil* (trc. Abdülkerim Özyayın), İstanbul 1987, IX, 309, 331; Nâsîrüddin Münşî-i Kirmânî, *Nesâ'imü'l-eshâr* (nşr. Celâleddin Hüseyin Urmevî), Tahran 1337 hş., s. 4, 40-45; Şebânkâreyî, *Mecma'u'l-ensâb* (nşr. Mîr Hâşim-i Muhaddis), Tahran 1363 hş., s. 51, 78-80; Seyfeddin Hacı b. Nizâm Akîfî, *Âşârü'l-uüzerâ'* (nşr. Celâleddin Hüseyin Urmevî), Tahran 1337 hş., s. 152-154, 159-179, 183-186, 190, 193, 351; Hândmîr, *Düstârü'l-uüzerâ'* (nşr. Saîd-i Nefîsî), Tahran 1317 hş., s. 139-140; Muhammad Nâzim, *The Life and Times of Sultân Mahmûd of Ghazna*, Cambridge 1931, s. 130-132, 135-137; a.mlf., "Meymendî", *IA*, VIII, 180; a.mlf. - [C. E. Bosworth], "Maymandi", *EP* (İng.), VI, 915-916; C. E. Bosworth, *Ghaznavids, their Empire in Afghanistan and Eastern Iran: 944-1040*, Edinburgh 1963, s. 60-62, 71-73, 83, 87, 124, 187; a.mlf., *The Later Ghaznavids: Splendour and Decay: 1040-1186*, Edinburgh 1977, s. 34, 73-74; V. V. Barthold, *Moğol İstilasına Kadar Türkistan* (haz. Hakkı Dursun Yıldız), İstanbul 1981, s. 347, 354, 364-366; Erdoğan Merçil, *Gazneliler Devleti Tarihi*, Ankara 1989, s. 43, 50, 55, 57, 59; G. H. Yüsofi, "Aḥmad b. Ḥasan Maymandi", *Elr*, I, 650-652; Ebû'l-Fazlî Hatîbî, "Aḥmed b. Ḥasan-i Meymendî", *DMBİ*, VI, 712-717.

ERDOĞAN MERÇİL

MEYMENİ

(bk. ABDÜLAZİZ el-MEYMENİ).